

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

KU EKOLOGII INTEGRALNEJ.
NA MARGINESIE DOKUMENTU PRZYGOTOWAWCZEGO
SYNODU BISKUPÓW DLA AMAZONII

TOWARDS INTEGRAL ECOLOGY.
ON THE MARGINS OF THE PREPARATORY DOCUMENT
FROM THE SYNOD OF BISHOPS FOR THE PAN-AMAZON REGION

Abstract. Ecological issues take a special place in the teachings of Pope Francis, which can be evidenced by the encyclical *Laudato si'*, devoted to the broad issue of ecology. The Pope lays emphasis on the integral view of the ecological issues, laying foundations on “integral ecology,” which tries to avoid a shallow and thus biased perspective on protection of natural environment. It is in this spirit that the Synod of Bishops for the Pan-Amazon region is scheduled for October 2019 in Vatican. This article is an attempt to outline the issue of integral ecology, which emerges out of the teachings of the popes, especially Pope Francis. The article presents, relying on the Preparatory Document of the Synod of Bishops for the Pan-Amazon region, three elements which constitute the integral understanding of the ecological issue: respect for others and the world created by God, protection of socio-cultural wealth, which is endangered by the ecological crisis, and finally, a theological vision of the surrounding world and its social and pastoral implications.

Key words: ecology; integral ecology; Synod of Bishops for the Pan-Amazon region; the Church in the face of the ecological crisis.

Problematyka szeroko pojętej ekologii, obok kwestii ubogich i wykluczonych, duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, troski o małżeństwo,

Dr hab. MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv, prof. KUL – kierownik Katedry Teologii Pastoralnej w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: jdzskot@kul.lublin.pl; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4850-7420>

Dr. Hab. MAREK FIAŁKOWSKI O.F.M.Conv., Prof. of KUL – the head of the Chair of Pastoral Theology in the Institute of Pastoral Theology and Catechetics in the Faculty of Theology at the John Paul II Catholic University of Lublin; address for correspondence: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: jdzskot@kul.lublin.pl; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4850-7420>

rodzinę i młodzież, a także synodalności, stanowi ważny temat pontyfikatu obecnego papieża¹. Niemal od początku Franciszek zwraca uwagę na problemy wynikające z niewłaściwego podejścia do świata stworzeń, który Bóg powierzył człowiekowi². Szczególnym tego wyrazem jest encyklika pt. „*Laudato si'*”. *W trosce o wspólny dom* (24.05.2015 r.)³, pierwszy tak wysokiej rangi dokument Kościoła katolickiego poświęcony problematyce ochrony środowiska, który wpisuje się w całość nauczania społecznego Kościoła, a podejmowane w niej kwestie ekologiczne należy umiejscowić w szerokim kontekście społecznym i etycznym⁴.

Jednak Franciszek nie tylko zbiera dotychczasowe nauczanie swoich poprzedników, lecz także wnosi swój oryginalny wkład, papieża spoza Europy. Wydaje się, że szczególnie kładzie nacisk na całościowe spojrzenia na problemy ekologiczne, budując fundamenty pod „ekologię integralną”⁵, starając się unikać jednostronnego i spłyconego ujęcia kwestii związanych z ochroną środowiska naturalnego, nierzadko obecnego we współczesnym dyskursie na wspomniany temat⁶.

Kategoria „integralności” pojawiła się już w Orędziu Jana Pawła II na XXIII Światowy Dzień Pokoju pt. *Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem* (1.01.1990 r.)⁷. Jest ona tam rozumiana jako podstawowa kategoria normująca myślenie o stworzeniach.

¹ Zob. M. PRZECISZEWSKI, *Klucz pontyfikatu: duszpasterskie nawrócenie*, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03. s. 20-21; A. MALEC, *Nowa Ewangelizacja*, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 21-22; K. TOMASIK, *Myśl społeczna Franciszka*, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 23-24; M. PRZECISZEWSKI, *Kościół ubogi i dla ubogich*, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 24-25; A. PETROWA-WASILEWICZ, *Musimy dać odpowiedź – papież o rodzinie*, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 25-26.

² Warto przywołać homilię wygłoszoną przez Franciszka podczas Mszy św. inauguracyjnej jego pontyfikatu 19 marca 2013 r., która w znacznej części została poświęcona trosce człowieka o stworzenie. Zob. FRANCISZEK, *Bądźmy „opiekunami” stworzenia. Homilia na Mszy św. na rozpoczęcie posługi Piotrowej*, „L'Osservatore Romano” 34(2013), nr 5, s. 18-19.

³ FRANCISZEK, *Encyklika „Laudato si'”. W trosce o wspólny dom*, Kraków: Wyd. M 2015 [dalej cyt.: LS].

⁴ Zob. J. BREMER, *Encyklika „Laudato si'” – ekologia integralna podstawowym elementem katolickiej nauki społecznej*, w: *Kościół i nauka w obliczu ekologicznych wyzwań. Źródła, inspiracje i konteksty encykliki „Laudato si'”*, red. J. Poznański, S. Jaromi, Kraków: WAM 2016, s. 37-54.

⁵ Zob. LS, rozdz. 4.

⁶ M. PRZECISZEWSKI, *Ekologia integralna*, <https://ekai.pl/ekologia-integralna/> [dostęp: 17.07.2019 r.].

⁷ JAN PAWEŁ II, *Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju „Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem”. 1.01.1990 r.*, w: *Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. J. Jękot, P. Słabek, Kraków: Wyd. św. Stanisława B. M., Wyd. M 1998, s. 105-114.

Papieskie propozycje ekologiczne ukazywały rozległą dziedzinę kontaktów człowieka z przyrodą i proponowały harmonijne, integralne zespolenie teorii przyrodniczych i społecznych z problemami szeroko pojętej humanistyki i kultury oraz chrześcijańskiej wiary w Stwórcę kierującego procesami ewolucji świata⁸.

Papież Franciszek podkreśla, że „wszystko jest ze sobą ściśle powiązane, dlatego konieczne jest połączenie troski o środowisko ze szczerą miłością do człowieka i z ciągłym zaangażowaniem wobec problemów społeczeństwa”⁹. Należy zatem poszukiwać „[...] rozwiązań integralnych, uwzględniających interakcje systemów przyrodniczych między sobą oraz z systemami społecznymi. Nie ma dwóch odrębnych kryzysów, jeden środowiskowy, a drugi społeczny, ale istnieje jeden złożony kryzys społeczno-ekologiczny”¹⁰.

Można uznać, że w tym duchu przygotowywane jest Zgromadzenie Specjalne Synodu Biskupów dla Amazonii, które odbędzie się od 7 do 27 października 2019 r. w Watykanie. Świadczy o tym temat Synodu – „Amazonia: nowe drogi dla Kościoła i na rzecz ekologii integralnej”. 15 października 2017 r. papież Franciszek zapowiedział zwołanie wspomnianego Synodu i od tego momentu rozpoczęły się przygotowania. Ważnym elementem tych przygotowań była wizyta i przemówienie Franciszka w Puerto Maldonado w Peru 19 stycznia 2018 r., gdzie także odbyło się pierwsze spotkanie Rady Przesynodalnej Synodu dla Amazonii¹¹. 8 czerwca 2018 r. opublikowany został Dokument Przygotowawczy¹² wraz z kwestionariuszem, który posłużył do szerokich konsultacji przesynodalnych. Na podstawie informacji zwrotnych zostanie przygotowane *Instrumentum laboris* wspomnianego Synodu¹³.

⁸ S. JAROMI, *Ekologia integralna. Kompleksowa odpowiedź na kryzys ekologiczny*, „Ateneum Kapłańskie” 2017, z. 1, s. 73.

⁹ LS 91; zob. FRANCISZEK, *Niepokojące wołanie ziemi. Przemówienie do uczestników konferencji z okazji trzeciej rocznicy encykliki „Laudato si’”*, „L’Osservatore Romano” 39(2018), nr 8-9, s. 34.

¹⁰ LS 138.

¹¹ FRANCISZEK, *Chrońmy Amazonię przed gospodarczym i ideologicznym kolonializmem. Przemówienie podczas spotkania z ludnością Amazonii w Puerto Maldonado 19.01.2018 r.*, „L’Osservatore Romano” 39(2018), nr 2, s. 23-25.

¹² *Preparatory Document. Amazonia: New Paths for the Church and for an Integral Ecology*, <http://www.sinodoamazonico.va/content/sinodoamazonico/en/documents/preparatory-document-for-the-synod-for-the-amazon.html> [dostęp: 3.06.2019 r.] [dalej cyt.: Dokument Przygotowawczy].

¹³ *Główne pytania i odpowiedzi nt. Synodu Biskupów dla Amazonii*, <https://ekai.pl/glowne-pytania-i-odpowiedzi-nt-synodu-biskupow-dla-amazonii/> [dostęp: 18.07.2019 r.].

Podjmując próbę zarysowania elementów ekologii integralnej, skupimy się na trzech kwestiach. Pierwsza będzie dotyczyła szacunku dla człowieka i świata stworzonego przez Boga, druga podejmie zagadnienia problemów społecznych, które generuje kryzys ekologiczny, a trzecia będzie się odnosić do teologicznego postrzegania otaczającego nas świata oraz jego społecznych i duszpasterskich implikacji. Takie ujęcie wydaje się spojrzeniem integralnym, niezbędnym w reagowaniu na współczesny kryzys ekologiczny. Wskazane elementy można odnaleźć we wspomnianym Dokumencie Przygotowawczym Synod Biskupów dla Amazonii, do którego będziemy się odnosić w prezentacji wymienionych wyżej elementów ekologii integralnej.

I. SZACUNEK DLA CZŁOWIEKA I ŚWIATA PRZYRODY

Problematyka ekologiczna najczęściej jest łączona z zachwianiem równowagi w środowisku przyrodniczym spowodowanym krótkowzroczną działalnością człowieka, który zamiast mądrze gospodarować dobrami Ziemi, niszczy je, nie patrząc na konsekwencje swoich działań dla siebie i przyszłych pokoleń. Zakłócenia te są skutkiem bezładnej eksploatacji fizycznych zasobów planety, trwonieniem nieodnawialnych bogactw naturalnych, zatrutowaniem i niszczeniem gleby, powietrza, wód i wynikających z nich zagrożeń dla życia roślin i zwierząt.

Brak szacunku dla całego stworzenia jest widoczny w różnych częściach świata, ale niekorzystne zmiany są szczególnie niebezpieczne na terenach ważnych dla życia na Ziemi. Takim obszarem jest niewątpliwie region Amazonii. Dorzecze Amazonii – jak podkreśla Dokument Przygotowawczy – stanowi jeden z największych rezerwatów różnorodności biologicznej naszej planety, zasobny w wodę, pierwotne lasy, bogactwo różnej flory i fauny oraz surowce o znaczeniu gospodarczym¹⁴. Amazonia nazywana bywa płucami naszej planety i jest największym obszarem zalesionym w strefie tropikalnej Ziemi¹⁵.

W dżungli amazońskiej, która ma niewątpliwie ogromne znaczenie dla naszej planety, długotrwała działalność człowieka wywołała głęboki kryzys, mający swe źródła w kulturze odrzucenia i marnotrawstwa¹⁶. Bogactwo

¹⁴ Dokument Przygotowawczy, nr 1.

¹⁵ LS 38.

¹⁶ LS 22; J. BREMER, *Encyklika „Laudato si” – ekologia integralna*, s. 40.

lasów deszczowych i rzek Amazonii jest zagrożone przez ekspansywne interesy gospodarcze, prowadzące do intensywnego karczowania lasów deszczowych, skażenia jezior i rzek.

Istnieje zatem pilna konieczność ochrony wszelkich gatunków roślin i zwierząt. Nie można bowiem zapominać, że mają one wartość samą w sobie. Eksploatacja przyrody winna z szacunkiem odnosić się i do roślin, i do zwierząt i je chronić, gdyż są własnością wszystkich ludzi, a nie tylko naszego pokolenia. Papież Franciszek ubolewa, że każdego roku znikają tysiące gatunków roślin i zwierząt, których nie będą mogły poznać przyszłe pokolenia, a one same nie będą mogły swoim istnieniem przekazywać orędzia Boga Stwórcy¹⁷.

Nieuporządkowana i rabunkowa gospodarka, którą prowadzi człowiek w środowisku naturalnym, zagraża przede wszystkim jemu samemu. Człowiek jest przecież częścią przyrody, która także wpływa na niego. Nasilająca się i obejmująca coraz większe obszary degradacja środowiska naturalnego wywiera szkodliwy wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka. Kryzys ekologiczny zagraża zatem całej społeczności ludzkiej – i to zarówno żyjącej współcześnie, jak i następnym pokoleniom¹⁸.

Zdaniem Benedykta XVI traktowanie natury w sposób wyłącznie instrumentalny i sprowadzenie jej do zwykłych faktów staje się źródłem przemocy wobec środowiska, a w konsekwencji uzasadnienia działań, które nie szanują nawet natury człowieka¹⁹. To, w jaki sposób człowiek traktuje środowisko naturalne, wpływa na to, jak traktuje siebie, i na odwrót. Istnieje bowiem ścisły związek między szacunkiem dla człowieka a ochroną świata stworzonego. „Obowiązki względem środowiska wynikają z obowiązków względem osoby, pojmowanej jako indywiduum i w odniesieniu do innych”²⁰. Jeżeli człowiek niszczy samego siebie, w konsekwencji zniszczeniu ulega środowisko naturalne, w którym żyje. Podobnie gdy kultura zmierza ku nihilizmowi, wówczas także przyroda nieuchronnie musi ponieść tego konsekwencje²¹.

¹⁷ LS 32-33.

¹⁸ LS 159-162; zob. M. FIAŁKOWSKI, *Ekologia*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin: Atła 2 2006, s. 235.

¹⁹ BENEDYKT XVI, *Encyklika*, „*Caritas in veritate*” o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie, Kraków: Wyd. M 2009, nr 48.

²⁰ BENEDYKT XVI, *Jeśli chcesz krzewić pokój, strzeż dzieła stworzenia. Orędzie Jego Świątobliwości Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju 2010 r.*, „L'Osservatore Romano” 31(2010), nr 1, nr 12.

²¹ Por. JAN PAWEŁ II, *Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem. Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju*, 8 grudnia 1989 r., Watykan 1989, nr 13; BENEDYKT XVI, *Encyklika*, „*Caritas in veritate*”, nr 51.

Papież Franciszek zauważa, że niektóre nurty ekologiczne obsesyjnie odmawiają osobie ludzkiej wszelkiej wyższości w świecie stworzeń²². Przejawem tego jest zrównywanie człowieka z innym stworzeniami, a w niektórych wypadkach traktowanie go nawet gorzej, odmawiając niekiedy osobie ludzkiej należnych jej praw. Ma to miejsce, gdy podejmuje się walkę o inne gatunki, a towarzyszy temu obojętność na krzywdę i cierpienia ludzi. Jeśli osoba ludzka jest uważana jedynie za kolejny byt pośród innych, pochodzący jakby z gry losowej lub fizycznego determinizmu, to nietrudno o wypaczenie świadomości odpowiedzialności człowieka za świat stworzeń²³.

Jeżeli natura, a przede wszystkim człowiek, będą postrzegani wyłącznie jako owoc przypadku lub determinizmu ewolucyjnego, wówczas zostaje osłabiona świadomość odpowiedzialności za świat, za całą ludzkość i za przyszłe pokolenia. Według Benedykta XVI może to prowadzić do dwóch skrajnych postaw: traktowania przyrody jako nietykalnego tabu albo bezwzględnego wykorzystywania jej i dopuszczania się wobec niej nadużyć. Obie te postawy są przeciwne chrześcijańskiej wizji natury, która jest owocem stworzenia Bożego, wyrazem planu miłości i prawdy. Natura poprzedza człowieka i jest mu dana jako środowisko życia. Jest zatem do naszej dyspozycji, jednak nie jako „stos przypadkowo rozrzuconych odpadków”, ale jako dar Stwórcy, który określił jej prawa i powierzył ją człowiekowi, aby ją uprawiał i doglądał (por. Rdz 2, 15)²⁴.

Według Dokumentu Przygotowawczego Synodu Biskupów dla Amazonii ważnym wyzwaniem jest uwzględnienie w działaniach na rzecz ochrony przyrody człowieka, który jest jej częścią. Chodzi o to, aby pogodzić prawo do szeroko pojętego rozwoju społeczności ludzkiej z ochroną zamieszkiwanych przez nią terytoriów. Konieczny jest swoisty konsensus dotyczący integralnego i zróżnicowanego rozwoju, który zachowując właściwą równowagę, daje pierwszeństwo prawdziwie godnemu życiu ludzi, zwłaszcza najsłabszym i najuboższym, dbając równocześnie o ich środowisko²⁵.

²² LS 90.

²³ LS 118; M. FIAŁKOWSKI, *Człowiek opiekunem stworzenia. Refleksje na encyklikę ekologiczną papieża Franciszka „Laudato si”*. *W trosce o wspólny dom*, „Homo Dei” 85(2016), nr 2, s. 21-30, tutaj s. 23-24.

²⁴ BENEDYKT XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, nr 48; M. FIAŁKOWSKI, *Protection of the Work of Creation. Ecology in the Teachings of Benedict XVI*, „Roczniki Teologiczne” 64(2017), z. 6, s. 83.

²⁵ Dokument Przygotowawczy, nr 5, 13.

II. OCHRONA BOGACTWA SPOŁECZNO-KULTUROWEGO

W Dokumencie Przygotowawczym Synodu Biskupów dla Amazonii czytamy, że nadmierny rozwój działalności rolniczej, wydobywczej i pozyskiwania drewna zaszkodził nie tylko bogactwu ekologicznemu tego regionu, lecz także zubożył bogactwo społeczno-kulturowe²⁶. Niekiedy Amazonia jest traktowana jako magazyn wypełniony bogactwami naturalnymi, z którego można korzystać bez umiaru i z niewielkim szacunkiem dla świata przyrody oraz dla rdzennej ludności, jej tradycji i kultury. Harmonijne relacje między Bogiem Stwórcą a istotami ludzkimi i naturą są łamane przez krótkowzroczne interesy biznesowe związane z wydobyciem surowców, z wielkimi projektami budowlanymi oraz z wdrażaniem form monokultury rolno-przemysłowej²⁷.

Amazonia posiada szczególne bogactwo kulturowe, które jest dziś zagrożone, podobnie jak środowisko naturalne. Zagrożenie to wynika głównie z „konsumpcyjnej wizji człowieka”, wspieranej przez procesy zglobalizowanej gospodarki, która nierzadko prowadzi do zmniejszenia ogromnej różnorodności kulturowej, będącej dziedzictwem całej ludzkości²⁸. Dziś nadal obserwuje się ślady kolonializmu, który umniejsza, a nawet demonizuje kultury lokalne. Osłabia to rdzenne struktury społeczne poprzez rezygnację z ich bogactwa, środków wyrazu i doświadczenia²⁹. Ochrona ludów tubylczych i ich ziem jawi się zatem jako imperatyw moralny także dla Kościoła, zgodny z ekologia integralną³⁰.

Dominująca dziś kultura konsumpcjonizmu i marnotrawstwa zmienia naszą planetę w jedno gigantyczne wysypisko. Taki model rozwoju zawiera w sobie nie tylko obsesje na punkcie dóbr materialnych oraz bożków pieniędzy i władzy, ale wprowadza nowe kolonializmy ideologiczne, ukryte pod mitem postępu, niszczące specyficzną tożsamość kulturową³¹. W obliczu nowych kolonializmów papież Franciszek apeluje o obronę rodzimych kultur

²⁶ Dokument Przygotowawczy, nr 2; zob. FRANCISZEK, *Niepokojące wołanie ziemi*, s. 35-36.

²⁷ Dokument Przygotowawczy, nr 5.

²⁸ LS 144; Dokument Przygotowawczy, nr 9.

²⁹ Dokument Przygotowawczy, nr 40.

³⁰ Dokument Przygotowawczy, nr 5; zob. *Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*, Gubin: Wyd. Przystanek Jezus 2014, s. 52-53, 227-230.

³¹ Dokument Przygotowawczy, nr 5.

i przywrócenie dziedzictwa, przesiąkniętego mądrością przodków. Opowiada się ona zwykle za harmonijną relacją między naturą a Stwórcą i wyraża przekonanie, że obrona ziemi służy przede wszystkim obronie życia³². Chodzi zatem o to, aby w ramach ekologii integralnej docenić bogactwo kulturowe, w którym Bóg zasiał ziarno Dobrej Nowiny, nie zamykając oczu także na elementy, które wymagają zmiany i oczyszczenia³³.

W Amazonii rodzime kultury żyły w harmonii ze swoim środowiskiem, a kultury prekolumbijskie charakteryzowało otwarcie na Boga, wdzięczność za bogactwo ziemi, przekonanie o świętości życia i wartości rodziny, poczucie solidarności i współodpowiedzialności, wiara w życie pozagrobowe, otwarcie na kult. Widoczne jest tutaj wzajemne powiązanie między życiem ludzkim, ekosystemami i życiem duchowym³⁴.

Jak podkreśla Dokument Przygotowawczy, Synod ma kształtować oblicze Kościoła o „amazońskiej twarzy” i reagować na sytuacje niesprawiedliwości występujące w tym regionie. Chodzi szczególnie o neokolonializm przemysłu wydobywczego, projekty infrastrukturalne, które niszczą różnorodność biologiczną, propagowaną przez media globalizację obojętności oraz narzucanie modeli kulturowych i gospodarczych, które są obce życiu jej mieszkańców i nie szanują ludów amazońskich i ich terytoriów³⁵.

Prawdziwy postęp następuje wtedy, gdy towarzyszy mu proces integralnego rozwoju człowieka. Oprócz tego nie może zabraknąć świadomości związku sfery społecznej ze środowiskiem. Człowiek jest przecież częścią ekosystemów, a troska o nie ma fundamentalne znaczenie nie tylko dla życia na naszej planecie, lecz także dla promowania godności każdego człowieka i wspólnego dobra społeczeństwa³⁶. Papież Franciszek podkreśla, że radość i pokój rodzą się w sercu człowieka, który nie ma obsesji na punkcie konsumpcjonizmu. Harmonijna relacja z naturą pozwala żyć w pokoju, zadowalając się tym, co najbardziej konieczne. Tego pokoju i umiaru, a także miłości do ziemi i relacji z Bogiem Stwórcą i źródłem życia mogą nas właśnie uczyć tradycyjne kultury³⁷.

³² FRANCISZEK, *Chrońmy Amazonię przed gospodarczym i ideologicznym kolonializmem*, s. 24.

³³ Dokument Przygotowawczy, nr 15.

³⁴ Dokument Przygotowawczy, nr 4, 8; zob. *Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów*, s. 55.

³⁵ Dokument Przygotowawczy, nr 12; zob. FRANCISZEK, *Chrońmy Amazonię przed gospodarczym i ideologicznym kolonializmem*, s. 25.

³⁶ Dokument Przygotowawczy, nr 9.

³⁷ LS 222; Dokument Przygotowawczy, nr 13.

Gdy ludzie zdadzą sobie sprawę z tego, jak ich styl życia wpływa na środowisko naturalne i życie społeczeństwa, będzie możliwe zainicjowanie kompleksowych zmian w dziedzinie ekologicznej. Takie zmiany mogą dokonać się tylko wtedy, gdy obok osobistej konwersji, która polega na zmianie serca, wyrażonej w osobistych nawykach, nastąpią także zmiany strukturalne wyrażające się w zwyczajach społecznych, prawach i odpowiadających im programach gospodarczych³⁸.

Według Dokumentu Przygotowawczego Synodu Biskupów dla Amazonii, konieczne jest rozpoznanie błędów, grzechów, niepowodzeń i zaniechań, przez które człowiek skrzywdził Boże stworzenie, co prowadzi do szczerzej skruchy. Wiąże się to z przewyciężeniem krótkowzroczności i rozwiązań krótkoterminowych oraz kształtowaniem globalnej perspektywy, wykraczającej poza osobiste interesy. Taki zrównoważony i integralny rozwój jest zdolny pogodzić rozwój rolnictwa i gospodarki z szacunkiem dla człowieka i jego kultury oraz z troską o środowisko naturalne³⁹.

„Ekologiczne nawrócenie” przejawia się między innymi praktykowaniem globalnej solidarności, przewyciężeniem indywidualizmu, uwolnieniem się od obsesji na punkcie konsumpcji oraz odrzuceniem logiki utylitarnej i indywidualistycznej, która odmawia poddania ekonomicznych i technologicznych działań kryteriom etycznym⁴⁰. Musi temu towarzyszyć uznanie współzależności całej natury, wdzięczność za stworzenie, przestrzeganie sprawiedliwości i zasady powszechnego przeznaczenia dóbr ziemskich. Taka postawa naprowadza nas na kolejny element ekologii integralnej, który związany jest z teologiczną interpretacją otaczającego nas świata.

III. ŚWIAT W PERSPEKTYWIE TEOLOGICZNEJ

Jeśli ekologia integralna łączy sferę społeczną i środowiskową oraz obejmuje konieczność promowania harmonii wewnętrznej z samym sobą, solidarnej z innymi, naturalnej ze wszystkimi istotami żywymi, duchowej z Bogiem, to w takim ujęciu wszyscy są powołani do osobistego, społeczne-

³⁸ Dokument Przygotowawczy, nr 11.

³⁹ Dokument Przygotowawczy, nr 13; zob. Ł. MARCZAK, *Idea zrównoważonego rozwoju w encyklice „Laudato si’”*, w: *Świat jako wspólny dom. Wokół koncepcji ekologii integralnej w encyklice „Laudato si’”*, red. A. Wysocki, Warszawa: Wyd. UKSW 2016, s. 167-184.

⁴⁰ Dokument Przygotowawczy, nr 14.

go i ekologicznego nawrócenia⁴¹. Wymaga ono rozpoznania naszych błędów, grzechów, wad i zaniedbań, przez które skrzywdziliśmy Boże stworzenie, i powinno prowadzić do szczerzej skruchy⁴². Przywołuje to teologiczną perspektywę postrzegania świata, tak bliską i ważną dla wierzących w Chrystusa.

Integralne spojrzenie na kwestie ekologiczne domaga się perspektywy teologicznej, która w rozważaniach o problemach ekologicznych jest często pomijana. Tymczasem dopiero w świetle Objawienia Bożego środowisko naturalne ukazuje się w nowych i pełniejszych wymiarach. Opis stworzenia człowieka i świata z Księgi Rodzaju (Rdz 1) zawiera prawdę, że człowiek i świat całkowicie zależą od Boga Stwórcy – zarówno w stawaniu się, byciu, jak i w działaniu. Środowisko naturalne zostało stworzone przez Boga i stanowi Jego dar dla każdego człowieka⁴³. Bóg, stworzywszy świat, ciągle pozostaje w nim obecny, a obecność ta, mimo całej swej realności, nie ma charakteru materialnego, lecz jest to obecność duchowa, immanentna i jednocześnie transcendentna. Środowisko naturalne jawi się więc jako znak obecności Boga, jest ono jakby „sakramentem Boga”⁴⁴. Pismo Święte wyraźnie ukazuje dobroć wszelkiego stworzenia, podkreślając, że wszystko, co pochodzi od Boga, jest dobre. Materia nie jest pierwiastkiem zła, przeciwnym Bogu, jak często utrzymują różne kierunki pesymistyczno-dualistyczne. *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że „każde stworzenie posiada swoją własną dobroć i doskonałość” (KKK 339).

Człowiekowi, stworzonemu na obraz i podobieństwo Boga (Rdz 1, 26-27), Stwórca powierzył ziemię, aby czynił ją sobie poddaną (Rdz 1, 28). Człowiek nie jest jednak absolutnym panem i właścicielem przyrody, ale jej użytkownikiem i opiekunem, który winien liczyć się z prawami przyrody i pamiętać o moralnej odpowiedzialności za środowisko naturalne. Misja zarządzania stworzeniem winna rodzić wdzięczność wobec Boga za dar stwo-

⁴¹ LS 210; zob. S. JAROMI, *Ekologia integralna*, s. 73-74.

⁴² LS 218; Dokument Przygotowawczy, nr 9.

⁴³ J. MARIAŃSKI, *Kościół a współczesne problemy społeczno-moralne. Kwestie wybrane*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1992, s. 146-147.

⁴⁴ R. ROGOWSKI, *Teoekologia*, w: *Chronić, by przetrwać. Materiały z sympozjum ekologicznego w Łodzi-Łagiewnikach, 19-20.11.1988 r.*, red. C. Napiórkowski, W. Koc, Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1992, s. 35.

rzenia, które jest odzwierciedleniem mądrości Stwórcy. Świat stworzony zaprasza do wychwalania piękna i harmonii stworzeń oraz ich Stwórcy⁴⁵.

Harmonijna relacja między Stwórcą, człowiekiem i światem stworzonym została zakłócona przez grzech nieposłuszeństwa pierwszych rodziców. Zrodził on także strach (zob. Rdz 3, 8-10), odrzucenie drugiego człowieka (zob. Rdz 3, 12), przekleństwo ziemi (zob. Rdz 3, 17), wygnanie z ogrodu (zob. Rdz 3, 23-24), bratobójstwo (zob. Rdz 4, 1-16). Jak przypomina Dokument Przygotowawczy Synodu Biskupów dla Amazonii, Bóg jednak nie porzucił swojego dzieła i nie odrzucił ludzi, ale niejako zasadził w zranionym stworzeniu załączek obietnicy i nasienie nadziei⁴⁶.

Perspektywa teologiczna pozwala widzieć środowisko naturalne jako ściśle związane z Jezusem Chrystusem i Jego zbawczym dziełem. Można powiedzieć, że świat posiada w Chrystusie swój najgłębszy sens, swoją wewnętrzną logikę i ostateczne odniesienie⁴⁷. Wcielenie Chrystusa jest jakby punktem kulminacyjnym⁴⁸ i nowym tytułem godności świata. Wywyższony przez nie został nie tylko człowiek, lecz także cały kosmos. Dzięki ścisłemu związkowi Chrystusa z całym stworzeniem, a więc i światem materialnym, zbawienie objęło całą rzeczywistość ziemską, a Chrystus stał się drogą, którą stworzona rzeczywistość wraca do Boga⁴⁹.

Związek Jezusa Chrystusa ze środowiskiem naturalnym uwidacznia się wyraźnie także w dziele odkupienia. Całe stworzenie bierze na swój sposób udział w odkupieniu. Ze względu na swą ścisłą łączność z człowiekiem, kosmos związany jest także z jego upadkiem i z jego grzesznym stanem. Jak już wspomniano, grzech powoduje poważne zakłócenie w harmonii między człowiekiem a środowiskiem naturalnym. Dzieło zbawienia, dokonane przez Jezusa Chrystusa, przywraca zachwianą równowagę i porządek we wszechświecie, co św. Paweł wyraża w słowach: „wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie jako Głowie: to, co w niebiosach, i to, co na ziemi” (Ef 1, 10).

⁴⁵ Dokument Przygotowawczy, nr 7; L. A. SZAFRAŃSKI, *Chrześcijańskie podstawy ekologii*, Lublin: Zakład Ekologii KUL 1993, s. 31; J. SYNOWIEC, *Na początku. Wybrane zagadnienia Pięcioksięgu*, Warszawa: Wyd. ATK 1987, s. 137.

⁴⁶ Dokument Przygotowawczy, nr 7.

⁴⁷ A. L. SZAFRAŃSKI, *Ochrona środowiska w świetle teologii*, „Chrześcijanin a Współczesność” 20(1988), nr 5, s. 5; J. GRZEŚKOWIAK, *Teologiczne przesłanki odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 27(1980), z. 6, s. 18

⁴⁸ Dokument Przygotowawczy, nr 7.

⁴⁹ P. GÓRALCZYK, *Kształtowanie postawy odpowiedzialności ekologicznej*, „Communio” 12(1992), nr 6, s. 68-69; Cz. BARTNIK, *Sakrament świata*, „Więź” 19(1976), nr 11, s. 7-8.

Ciało przyjęte przez Chrystusa we wcieleniu zostało w pełni przemienione dopiero w zmartwychwstaniu, w którym materia uzyskała ostateczną doskonałość. Nie przestając być materią, stała się uczestniczką wiecznej pełni Bożego życia. Uwielbione Ciało Chrystusa jest jakby modelem nowego kosmosu. Dzięki fizycznej solidarności z Ciałem Chrystusa cały wszechświat bierze udział w Jego zwycięstwie i odradza się. Kosmiczna funkcja zmartwychwstania Jezusa Chrystusa polega na zapoczątkowaniu eschatologicznej odnowy⁵⁰.

Perspektywa eschatologiczna nadaje całemu stworzeniu nowe znaczenie. W Konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II czytamy, że „nadejdzie czas odnowienia wszystkiego (Dz 3, 21) i [...] wraz z rodzajem ludzkim również świat cały, głęboko związany z człowiekiem i przez niego zdążający do swego celu, w sposób doskonały odnowi się w Chrystusie (por. Ef 1, 10; Kol 1, 20; 2 P 3, 10-13)” (KK 48). Skoro zatem środowisku naturalnemu przyznana jest jakaś forma trwania wiecznego, jeśli nie staje ono w obliczu nieuchronnego unicestwienia, ma więc swoją wartość i można je traktować jako zapoczątkowanie lub obraz stanu, jaki czeka je w ostatecznym przeznaczeniu⁵¹.

Interesujące z perspektywy ekologii integralnej jest także ukazanie relacji między stworzeniami w perspektywie Trójcy Świętej. Zdaniem bp. Grzegorza Rysia papież Franciszek „[...] powtarza za św. Bonawenturą, że Bóg jest Trójcą, a zatem całe stworzenie jest trynitarne. Nie tylko człowiek istnieje na obraz i podobieństwo Boże, ale w jakiejś mierze każde stworzenie nosi w sobie to podobieństwo do Stwórcy, czyli Bóg się w każdym stworzonym przez siebie bycie odbił – i owa trynitarność każdego stworzenia przekłada się na [...] współzależność”. Jeśli uznać, że całe stworzenie jest trynitarne, to wówczas dostrzeżemy, „że jesteśmy w relacji nie tylko do Boga i siebie nawzajem, ale także do ziemi, zwierząt, wszystkiego, co nas otacza”⁵².

Według encykliki *Laudato si'* Bóg Ojciec jest ostatecznym źródłem wszystkich rzeczy, które obdarza swoją miłością. Syn, który jest Jego odbiciem i poprzez którego wszystko zostało stworzone, złączył się z ziemią, gdy ukształtował się w łonie Maryi Dziewicy. Z kolei Duch Święty, nieskończo-

⁵⁰ J. GRZEŚKOWIAK, *Teologiczne przesłanki*, s. 20-21.

⁵¹ Dokument Przygotowawczy, nr 7; J. GRZESICA, *Ochrona środowiska naturalnego człowieka*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1993, s. 82-83; S. CALDECOTT, *Kosmologia, eschatologia, ekologia*, „Communio” 13(1993), nr 2, s. 124-126.

⁵² G. RYŚ, *Wszystko jest ze sobą powiązane. Ekologiczna encyklika społeczna Franciszka*, „Więź” 2018, nr 2, s. 110.

na więź miłości, jest obecny w sercu wszechświata, ożywiając i wskazując nowe drogi oraz kształtując ludzką aktywność w świecie⁵³. To wszystko sprawia, iż za św. Janem Pawłem II można powiedzieć, że kiedy człowiek pełen podziwu kontempluje wielkość i piękno wszechświata, wysławia całą Trójcę Świętą⁵⁴.

*

Skomplikowane problemy związane z ochroną środowiska naturalnego wymagają dziś kompleksowego podejścia. Na niewiele zdają się wąskie i skrajne rozwiązania, które lekceważą człowieka i jego środowisko społeczno-kulturowe. Zrównują one wszystkie istoty żywe, odbierając człowiekowi szczególną pozycję w świecie, która przecież pociąga za sobą wielką odpowiedzialność⁵⁵. Równie bezowocne i niebezpieczne są tendencje do kreowania człowieka, który bez umiaru eksploatuje ziemię, czyniąc siebie absolutnym władcą. W ten sposób zamiast pełnić rolę współpracownika Boga w dziele stworzenia, człowiek zajmuje Jego miejsce i prowokuje bunt samej natury⁵⁶. Rozwija się wówczas ekologia, którą papież Franciszek nazywa „powierzchnową czy pozorną”⁵⁷, która umacnia ospałość, bezmyślną nieodpowiedzialność, nadużywanie dóbr naturalnych i niemyślenie o przyszłych pokoleniach.

Można powiedzieć, że projekt ekologii integralnej jest interesującą próbą całościowej odpowiedzi na złożone wyzwania współczesności, zwłaszcza na zjawisko kryzysu ekologicznego. Prezentuje także nową, integralną wizję stworzonego świata i koncepcję rozwoju społecznego, który jest zharmonizowany z przyrodą⁵⁸. W takim spojrzeniu jest miejsce zarówno na elementy dotyczące samej przyrody, szczególnej pozycji, jaką zajmuje w niej człowiek, troski o jego godność, a także odpowiedzialności, jaka na nim spoczywa, ze względu na zadania powierzone mu w świecie przez Stwórcę.

⁵³ LS, 238.

⁵⁴ JAN PAWEŁ II, *Słuchanie Słowa i Ducha w objawieniu kosmicznym*, „L'Osservatore Romano” 22(2001), nr 1, s. 37; zob. E. KRAWIECKA, *Nawrócenie ekologiczne – w stronę dialogu i humanizmu komunikacyjnego*, w: *Kościół i nauka w obliczu ekologicznych wyzwań*, s. 219-221.

⁵⁵ Dokument Przygotowawczy, nr 9.

⁵⁶ JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Centesimus annus” w setną rocznicę encykliki „Rerum novarum”*. 1 V 1991, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. II, red. S. Małysiak, Kraków: Wyd. św. Stanisława BM 1996, nr 37.

⁵⁷ Dokument Przygotowawczy, nr 59.

⁵⁸ S. JAROMI, *Ekologia integralna*, s. 75-76.

Łączy ona także problemy ekologiczne z kwestiami społeczno-kulturowymi, a całość obrazu dopełniona zostaje ujęciem biblijno-teologicznym, dzięki któremu środowisko naturalne ukazuje się w nowych i pełniejszych wymiarach. Zapewne te walory zdecydowały, że klucz ekologii integralnej znalazł zastosowanie w przygotowaniach do Zgromadzenia Specjalnego Synodu Biskupów dla Amazonii.

Można uznać, że ekologia integralna wymaga, aby poświęcić więcej czasu na odzyskanie spokojnej harmonii ze stworzeniem, na uczciwą refleksję o naszym stylu życia i naszych ideałach, na kontemplację Stwórcy. Pozwoli to ponownie odkryć Boga, który żyje pośród nas i w tym, co nas otacza, a którego obecności „nie powinno się wytwarzać, lecz odkrywać, odsłaniać”⁵⁹.

BIBLIOGRAFIA

- Aparecida. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie, Gubin: Wyd. Przystanek Jezus 2014.
- BARTNIK Czesław, Sakrament świata, „Więź” 19(1976), nr 11, s. 6-10.
- BENEDYKT XVI, Encyklika „Caritas in veritate” o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie, Kraków: Wyd. M 2009.
- BENEDYKT XVI, Jeśli chcesz krzewić pokój, strzeż dzieła stworzenia. Orędzie Jego Świątobliwości Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju 2010 r., „L’Osservatore Romano” 31(2010), nr 1, s. 4-8.
- BREMER Józef, Encyklika „Laudato si’” – ekologia integralna podstawowym elementem katolickiej nauki społecznej, w: Kościół i nauka w obliczu ekologicznych wyzwań. Źródła, inspiracje i konteksty encykliki „Laudato si’”, red. J. Poznański, S. Jaromi, Kraków: WAM 2016, s. 37-54.
- CALDECOTT Stratford, Kosmologia, eschatologia, ekologia, „Communio” 13(1993), nr 2, s. 119-132.
- FIAŁKOWSKI Marek, Człowiek opiekunem stworzenia. Refleksje nad encykliką ekologiczną papieża Franciszka „Laudato si’”. W trosce o wspólny dom, „Homo Dei” 85(2016), nr 2, s. 21-30.
- FIAŁKOWSKI Marek, Ekologia, w: Leksykon teologii pastoralnej, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin: Atla 2 2006, s. 235-237.
- FIAŁKOWSKI Marek, Protection of the Work of Creation. Ecology in the Teachings of Benedict XVI, „Roczniki Teologiczne” 64(2017), z. 6, s. 81-93.
- FRANCISZEK, Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie, Kraków: Wyd. M 2013.
- FRANCISZEK, Bądźmy „opiekunami” stworzenia. Homilia na Mszy św. na rozpoczęcie posługi Piotrowej, „L’Osservatore Romano” 34(2013), nr 5, s. 18-19.

⁵⁹ FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, Kraków: Wyd. M 2013, nr 71; LS 225; S. JAROMI, *Ekologia integralna*, s. 75.

- FRANCISZEK, Chronimy Amazonię przed gospodarczym i ideologicznym kolonializmem. Przemówienie podczas spotkania z ludnością Amazonii w Puerto Maldonado. 19.01.2018 r., „L'Osservatore Romano” 39(2018), nr 2, s. 23-25.
- FRANCISZEK, Encyklika „Laudato si’”. W trosce o wspólny dom, Kraków: Wyd. M 2015.
- FRANCISZEK, Niepokojące wołanie ziemi. Przemówienie do uczestników konferencji z okazji trzeciej rocznicy encykliki „Laudato si’”, „L'Osservatore Romano” 39(2018), nr 8-9, s. 34-36.
- Główne pytania i odpowiedzi nt. Synodu Biskupów dla Amazonii, <https://ekai.pl/glowne-pytania-i-odpowiedzi-nt-synodu-biskupow-dla-amazonii/> [dostęp: 18.07.2019 r.].
- GÓRALCZYK Paweł, Kształtowanie postawy odpowiedzialności ekologicznej, „Communio” 12(1992), nr 6, s. 63-74.
- GRZESICA Jan, Ochrona środowiska naturalnego człowieka, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1993.
- GRZEŚKOWIAK Jerzy, Teologiczne przesłanki odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 27(1980), z. 6, s. 5-29.
- JAN PAWEŁ II, Encyklika „Centesimus annus” w setną rocznicę encykliki „Rerum novarum”. 1 V 1991, w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, t. II, red. S. Małysiak, Kraków: Wyd. św. Stanisława BM 1996, s. 463-530.
- JAN PAWEŁ II, Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju „Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem”. 1.01.1990 r., w: Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II, t. I, red. J. Jękot, P. Słabek, Kraków: Wyd. św. Stanisława B. M., Wyd. M 1998, s. 105-114.
- JAN PAWEŁ II, Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem, Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju, 8 grudnia 1989 r., Watykan 1989, nr 13.
- JAN PAWEŁ II, Słuchanie Słowa i Ducha w objawieniu kosmicznym, „L'Osservatore Romano” 22(2001), nr 1, s. 36-37.
- JAROMI Stanisław, Ekologia integralna. Kompleksowa odpowiedź na kryzys ekologiczny, „Ate-neum Kapłańskie” 2017, z. 1, s. 64-78.
- KRAWIECKA Ewa, Nawrócenie ekologiczne – w stronę dialogu i humanizmu komunikacyjnego, w: Kościół i nauka w obliczu ekologicznych wyzwań. Źródła, inspiracje i konteksty encykliki „Laudato si’”, red. J. Poznański, S. Jaromi, Kraków: WAM 2016, s. 215-225.
- MALEC Anna, Nowa Ewangelizacja, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 21-22.
- MARCZAK Łukasz, Idea zrównoważonego rozwoju w encyklice „Laudato si’”, w: Świat jako wspólny dom. Wokół koncepcji ekologii integralnej w encyklice „Laudato si’”, red. A. Wysocki, Warszawa: Wyd. UKSW 2016, s. 167-184.
- MARIAŃSKI Janusz, Kościół a współczesne problemy społeczno-moralne. Kwestie wybrane, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1992.
- PETROWA-WASILEWICZ Alina, Musimy dać odpowiedź – papież o rodzinie, „Wiadomości KAI”, 2015, nr 11, 15.03, s. 25-26.
- Preparatory Document. Amazonia: New Paths for the Church and for an Integral Ecology, <http://www.sinodoamazonico.va/content/sinodoamazonico/en/documents/preparatory-document-for-the-synod-for-the-amazon.html> [dostęp: 3.06.2019].
- PRZECISZEWSKI Marcin, Ekologia integralna <https://ekai.pl/ekologia-integralna/> [dostęp: 17.07.2019].
- PRZECISZEWSKI Marcin, Klucz pontyfikatu: duszpasterskie nawrócenie, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 20-21.
- PRZECISZEWSKI Marcin, Kościół ubogi i dla ubogich, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 24-25.

- ROGOWSKI Roman, Teoekologia, w: Chronić, by przetrwać. Materiały z sympozjum ekologicznego w Łodzi-Łagiewnikach. 19-20.11.1988 r., red. C. Napiórkowski, W. Koc, Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1992, s. 31-45.
- RYŚ Grzegorz, Wszystko jest ze sobą powiązane. Ekologiczna encyklika społeczna Franciszka, „Więź” 2018, nr 2, s. 107-113.
- SYNOWIEC Juliusz, Na początku. Wybrane zagadnienia Pięcioksięgu, Warszawa: Wyd. ATK 1987.
- SZAFRAŃSKI Adam Ludwik, Chrześcijańskie podstawy ekologii, Lublin: Zakład Ekologii KUL 1993.
- SZAFRAŃSKI Adam Ludwik, Ochrona środowiska w świetle teologii, „Chrześcijanin a Współczesność” 20(1988), nr 5, s. 4-9.
- TOMASIK Krzysztof, Myśl społeczna Franciszka, „Wiadomości KAI” 2015, nr 11, 15.03, s. 23-24.

KU EKOLOGII INTEGRALNEJ.
NA MARGINESIE DOKUMENTU PRZYGOTOWAWCZEGO
SYNODU BISKUPÓW DLA AMAZONII

Streszczenie

Problematyka ekologiczna zajmuje ważne miejsce w nauczaniu papieża Franciszka. Szczególnym tego wyrazem jest encyklika *Laudato si'* poświęcona zagadnieniom szeroko rozumianej ekologii. Papież kładzie nacisk na integralne spojrzenie na problemy ekologiczne, budując fundamenty pod „ekologię integralną”, która stara się unikać jednostronnego i splotonego ujęcia kwestii związanych z ochroną środowiska naturalnego. W tym duchu przygotowywane jest zgromadzenie specjalne Synodu Biskupów dla Amazonii, planowane na październik 2019 r. w Watykanie. Artykuł jest próbą ukazania zarysu ekologii integralnej, jaki wyłania się z nauczania ostatnich papieży, a szczególnie Franciszka. Omawia – odwołując się do Dokumentu Przygotowawczego Synodu Biskupów dla Amazonii – trzy elementy składające się na integralne rozumienie kwestii ekologicznej: szacunek dla człowieka i świata stworzonego przez Boga, ochronę bogactwa społeczno-kulturowego, któremu także zagraża kryzys ekologiczny, oraz teologiczną wizję otaczającego nas świata i jej społeczne i duszpasterskie implikacje.

Słowa kluczowe: ekologia; ekologia integralna; synod Biskupów dla Amazonii; Kościół wobec kryzysu ekologicznego.